

**ДО ДЕПАРТАМЕН „АРХЕОЛОГИЯ“
НОВ БЪЛГАРСКИ УНИВЕРСИТЕТ**

СТАНОВИЩЕ

за дисертация за присъждане на образователна и научна степен доктор
на тема: „Речни и морски комуникации на Източните Балкани I – VI в.“
с автор Петър Кирилов Манов – Нов български университет

от доц. д-р Павлина Владкова, Регионален исторически музей Велико Търново
член на научното жури съгласно Заповед № 3 – РК – 347 / 31.05.2016 г. на ректора на НБУ

Темата на представения дисертационен труд „Речни и морски комуникации на Източните Балкани I – VI в.“ с автор Петър Манов е добре избрана и дисертационна. Проблемът за водните комуникации, за разлика от сухопътните, до настоящия момент не е разглеждан в своята цялост в българската научна литература и авторът и неговият научен ръководител могат да бъдат поздравени за идеята да бъде разработена една останала встрани от вниманието на изследователите тема. Териториалните граници, определени още в заглавието, включват не само съвременна България, а и региони в Сърбия, Румъния и Турция, което също отчитам като много добро решение и максимален стремеж към съобразяване с географските дадености през античността. Правилно, според мен, изследването обхваща времето от I до VII век, защото така се проследява приемствеността и се отчитат природните условия.

Авторът на дисертацията показва добри познания и умение да борави, сравнява, анализира, обобщава и интерпретира извори от различно естество, все обслужващи разработваната тема – писмени сведения, епиграфски паметници, археологически теренни изследвания, географски карти, природо-географски изследвания, та чак до съвременната екологична обстановка. Всичко това дава правото трудът да бъде квалифициран като модерно съвременно интердисциплинарно изследване.

Научната разработка е добре структурирана и се състои от Въведение, 4 глави и Заключение.

В уводната част авторът добре аргументира причините за избор на темата, нейните хронологични и териториални граници, представя методите на изследване, използвани по време на разработване на дисертацията. Изведена е основната цел на изследването – обобщаване и анализиране на наличната информация за водните комуникации в посочените времеви граници и територия. Конкретните задачи, които Манов си поставя са формулирани ясно – това са проблемите, свързани с условията за плаване; мястото, където се намират тези обекти и неговото значение за тяхното създаване и функциониране; административната и политическата принадлежност и статутът на пристанищата и

мостовете; историческите събития и процеси, които имат отношение към водните комуникации.

Според мен всички тези задачи, формулирани във Въведението, са успешно реализирани в представения научен труд.

Следват четири глави с различни подтеми, заключение и ползвана литература.

Първата глава от дисертацията е посветена на състоянието на речната и морска среда. Авторът отчита физико-географските особености на крайбрежията, които оказват съществена роля при създаването и функционирането на пристанищата. Доколкото е възможно успява да проследи състоянието на крайбрежията от дълбока древност до настоящия момент и да отчете настъпилите във времето промени по различни причини и тяхното значение за комуникационната система.

Във втората глава подробно са разгледани пристанищата на Източните Балкани във времето от I до VI век. Обхванати са 18 пристанища, от които 4 попадат в дн. Румъния. По северния български черноморски бряг са локализирани пет пристанища, останалите са по южното българско Чермorie. Правилно авторът достига до извода, че пристанищата по Дунав са свързани основно с необходимостта от охрана на границите на Империята. Според мен основателни са съмненията му за излизът на административната територия на Никополis ад Иструм до Дунав и подобно твърдение има нужда от още доказателства.

Третата глава включва анализа на данните за бойния флот на Източните Балкани, конкретно систематизиране на сведенията за Понтийската и Дунавската флоти, като е обърнато внимание на контактите между двете. За доказателства са използвани писмените исторически сведения и археологическите данни. Малобройните мостови съоръжения по Дунав са анализирани подробно, авторът отбелязва съществуването на понтонни мостове, отчита съществуването на двойки укрепления по левия и десен дунавски бряг. Малкото данни за тактиките на флота, основно сцените от Траяновата колона, са базата, използвана от Манов за изясняване на проблема.

Последната глава е посветена на транспортната система на Източните Балкани през I – VI век. Отчетена е икономическата изгода от използването на морски и речен транспорт. Анализирани са данните, основно археологически, за видовете стоки, обект на търговия. Не са отминати сведенията за речното превозване и е направен опит за заключения, свързани с мащаба на този тип транспортиране. Дисертантът се спира на влиянието на интензивната търговия върху облика на близоотстоящите от пристанищата градове и лагери.

В Заключението авторът прави обобщение и представя в кратък вид своите изводи по всички разгледани в дисертационния труд проблеми.

Илюстративният материал е поставен в текста на места, удобни за ползване, кореспондира със съответните изказани мнения и подкрепя авторските идеи. Прави впечатление, че са ползвани разнообразни източници, схеми от програми и проекти по близки теми и др., които добре обслужват тезите на автора.

Списъкът с ползваната литература е показателен за желанието да бъдат обхванати публикациите по разглежданата проблематика на българските и чуждестранни автори и доказва високата компетентност на Манов по разработвания проблем.

Тук трябва да отбележа, че след вътрешното обсъждане на дисертацията Манов се е съобразил с много от направените бележки, както по структурата на дисертацията, така и с тези, свързани с технически грешки и други пропуски, от което изследването е спечелило.

Като цяло дисертантът успява да очертае значението на речните и морските комуникации и тяхното място в цялостната военна, политическа и икономическа система в

границите на Източните Балкани през I – VII век. Ползва резултатите от последните проучвания по Дунавското и Черноморското крайбрежие, включително и някои резултати от разкопки от последния археологически сезон. На подходящите места са включени сведенията и информацията на древните автори, както и личи познаване на научната литература по проблема (особено изследванията на румънските учени). Направена е интерпретация на публикации и данни, някои тези са коригирани или пък авторът се присъединява към изказаните мнения, като аргументира допълнително своята позиция; отчетливо се откроява личното мнение; направени са обобщения. Сполучлив е опитът за систематизиране на измерванията и регистрираните промени в разглежданите водни басейни – Дунав, Марица и Черно море, както и в тяхната брегова зона. Добре очертано е значението на пристанищата – военно, политическо, икономическо, разграничени са междинните и крайни точки на комуникациите. Посочени са основните стоки, обект на търговия по вода – храни, мрамор, керамика, стъкло, предмети на лукса и др. Представените общи сведения за водните комуникации, бойния флот и транспорта по вода като цяло, добре ориентират читателя в проблематиката и са много полезни.

Дисертационният труд „Речни и морски комуникации на Източните Балкани I – VI век“ е сериозен принос в изследването на проблематиката за транспортните комуникации на Балканите през римската, късноримската и ранновизантийската епохи и това ми дава основание да предложа на уважаемото жури да присъди на Петър Манов образователната и научна степен „доктор“.

С уважение,
доц. д-р Павлина Владкова

20.07.2016 г.
Велико Търново